

คุณค่าชีวิต

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๔๗

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจ ตั้งใจฟังธรรม โอกาสของเราทั้งชีวิตนะ เวลาเราเกิดมาชีวิตนี้ เราว่าชีวิตเราเกิดมาอายุยืนยาว เราว่าโอกาสเรามีมากมายเลย แต่ถ้าเป็นฟังธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วจะตื่นเต้นมาก ตื่นเต้นว่าชีวิตนี้มันสั้นมาก สั้นจริงๆ นะ เกิดมาชั่วพยับแดด

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเปรียบนะ เปรียบชีวิตของเรา ถ้าเรามีสติอยู่ แม้แต่ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกก็คิดว่าเราเผลอยู่ทั้งชีวิต มีสติอยู่แค่ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกครั้งเดียวละ นี่สติสัมปชัญญะขนาดนี้ แล้วว่าถ้าเผลอยู่ หรือว่าเขาเพลินอยู่ในโลก ถือว่าชีวิตนี้ยาวไกล ชีวิตนี้สั้น ชีวิตนี้ยาวไกล เป็นร้อยปี แปดสิบปี แล้วแต่ว่าชีวิตนี้

เราดูสิ ถ้าไปทำสถิติที่โรงพยาบาล เด็กในครรภ์ที่ว่าไม่ได้เกิดเท่าไร ขณะที่ปฏิสนธิเข้ามาในครรภ์ของมารดาแล้ว ไม่ได้เกิดออกมา มันยังมีโอกาส แต่ขณะที่เราเกิดออกมาแล้ว ถ้าฟังธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะสะท้อนหัวใจมาก ถ้าคนมีสติ คนที่มีสติ แล้วคนที่มีความคิดรักตัวเอง จะสงวนเวลาของเราในการประพฤติปฏิบัติใจ จะตั้งใจ แล้วพยายามค้นคว้าจะค้นคว้าในการประพฤติปฏิบัติธรรม

ถ้าประพฤติปฏิบัติธรรม เพราะโอกาสของเรา ความศรัทธา ความเชื่อ มันเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ถ้าเราไม่มีศรัทธามีความเชื่อ แล้วถ้ามีศรัทธามีความเชื่อแล้วเราไม่มีโอกาส มีความจำเป็นของโลกที่ต้องดึงเราไว้ เราต้องอยู่ในโลกไป ทำไมโลกนี้ มีถึงว่า ต้องมีโลกกับธรรมละ โลกคือความเป็นไปของโลก ความดำรงชีวิตของเรา เราเกิดมาในโลก เราต้องอยู่ในโลกอยู่แล้ว

เจ้าชายสิทธัตถะท่านก็เกิดมาในโลก เวลาเกิดมา เกิดจากกามนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกกับพระโมคคัลลานะว่าอย่าดูถูกกาม ถ้าว่าพูดถึงดูถูก แล้วความพลัดกัน ความไม่ต้องการ เห็นไหม กามเป็นเรื่องของโลกเขา สิ่งที่เป็นเรื่องของโลกเขา แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เกิดมาจากกาม เพราะเกิดมาจากแม่เหมือนกันไง เห็นไหม เกิดมาจากโลก แต่ไม่ติดไปกับโลกเขา ทุกอย่างเกิดมาจากโลก มีการเกิดและการดับ

สิ่งที่เกิดขึ้นมา นี่เป็นชีวิตขึ้นมา ถ้าเราไม่เกิดมา จิตนี้มันต้องเกิดโดยธรรมชาติของมัน มันต้องเกิดในสถานะของสิ่งที่ว่า ถ้าเป็นตคนรกอเวจีจะไม่มีโอกาสเลย ถ้าเป็นสัตว์เดรัจฉาน ก็ทั้งชีวิตต้องใช้ภพชาติหนึ่งไป มันหมดถึงแต่อายุขัยของสัตว์ประเภทนั้น ประเภทนั้น แล้วมันก็เวียนไปตามสภาวะแบบนั้น นี่มันต้องเกิดต้องตายโดยธรรมชาติของมัน นี่คือสัจจะความจริงที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้แจ้งทั้งโลกนอกและโลกใน

โลกใน เพราะมันมีความสืบทอดสัมพันธ์กัน เห็นไหมว่าชีวิตเกิดดับ เกิดดับจากความชีวิตจากภายในใจ จิตปฏิสนธิอันนี้มันมีความเกิดในครรภ์ของมารดา แต่เวลาเราเกิดมา เราเกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว เรามีความรู้สึก มีความคิด นั้นอารมณ์เกิดดับ เกิดดับ ยิ่งตลอดไป ธรรมชาติของธาตุรู้ ใจ ธาตุรู้มันสืบทอดบนอายุ บนไออุ่น มันสืบทอดตลอดเวลา นี่คืออายุขัย แต่ถ้ากาลเวลามันดับลง ธาตุรู้มันก็มีอยู่ มันก็ไปตามสภาวะของมัน

สิ่งที่ไปตามสภาวะของมันนั่นคือการขับเคลื่อนไปของกรรม กรรมทำให้จิตนี้มีสภาวะขับเคลื่อนไปตามกรรมอันนั้น กรรมอันนั้นพาให้จิตนี้เป็นไป เราก็เคลื่อนไปอย่างนั้น แต่ในเมื่อเรามีโอกาส มีวาสนา มีวาสนานะ ได้ฟังธรรมนะ ธรรม เห็นไหม การได้ฟังธรรมเป็นกาลเป็นเวลา แล้วโอกาสที่จะได้ฟังธรรมนี้แสนยาก ยากเพราะอะไร ยากเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้แต่ละองค์นี้แสนยากมาก แสนยาก

โลกนี้เคลื่อนไปตลอดเวลา แล้วกว่าจะผู้มีบุญญธิการสามารถเข้ามาค้นคว้าหาธรรมอันนี้ได้ไง ค้นคว้านะ เพราะอะไร เพราะทุกคนเกิดมามีความทุกข์ เจ้าชายสิทธัตถะเกิดมาชาติสุดท้ายนี้ ก็สร้างสมบุญญธิการมาเป็นพระโพธิสัตว์ นี่ก็ยังมีความทุกข์นะ มีความทุกข์ มีความร่ำร้อนในหัวใจ เห็นไหม อาลัยอาวรณ์มากกว่าจะออกมาประพฤติปฏิบัติก็อาลัยอาวรณ์มาก ออกไปประพฤติปฏิบัติก็ต้องค้นคว้าอยู่อีก ๖ ปี

การค้นคว้าอยู่ ๖ ปี คูณ เวลาเราหิวอาหาร เรามีหิวอาหาร เรามีความคับข้องใจ ทำไมเราไม่มีความทุกข์ล่ะ แล้วขณะที่ประพฤติปฏิบัติอยู่ ขณะกลั่นลมหายใจนะ คิดหาทางออก ไปทางไหน ไม่ได้ก็กลั่นลมหายใจ สลับถึง ๓ หนนะ นี่สลับไป แต่คนสร้างบุญญานการมาขนาดนั้น ก็ต้องไม่ถึงกับเสียชีวิตไป ฟั่นมานะ ค้นคว้าใหม่ๆ จนค้นคว้าธรรมขึ้นมาในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อน เวลาว่าเสวยวิมุตติสุขก่อนไง มีความสุขมาก สุขนี้สุขไม่เหมือนโลกเขา

โลกของเขานี้สุขในเวทนา ทุกข์ในเวทนา สุขในขันธัง สุขในอารมณ์ของใจ ไม่ใช่สุขของตัวของใจ อารมณ์ของใจไง เรามีความสุขความทุกข์ ถ้าเรามีความสุขความทุกข์เกิดจากอาการของใจ ถ้ามีสิ่งใดพอใจ ของในโลกนี้สิ่งเดียวกัน คนหนึ่งมองแล้วเป็นความสุข คนหนึ่งมองแล้วเป็นความทุกข์ เห็นไหม เป็นความทุกข์เพราะไม่ต้องการสิ่งนั้น พยายามขับไล่ พยายามปฏิเสธสิ่งนั้น นั่นคือ วิภวตัณหา ปฏิเสธ ขับไล่ เขาก็ต้องเป็นความทุกข์ของเขาอยู่แล้ว แต่คนหนึ่งมองแล้วมีความสุข มีความพอใจ เขาจะมีความสุขของเขานะ ความสุขของเราที่สุขในเวทนา สุขเวทนา ทุกขเวทนา สุขจากอาการของใจ ไม่ใช่สุขจากตัวของใจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสวยวิมุตติสุข เพราะจิตนี้มันปล่อยอาการเข้ามาทั้งหมด มันทำลายขันธทั้งหมด แล้วมันทำลายตัวมันเองด้วย ถ้าไม่ทำลายตัวของมันเอง มันจะถึงนิพพานไม่ได้ พอถึงนิพพาน เห็นไหม สุขอันนี้เป็นวิมุตติสุขไง สุขแล้วพอเสวยวิมุตติสุข แล้วคิดนะว่า ธรรมอย่างนี้มันละเอียดอ่อนมาก “จะสอนใครได้หนอ” ถึงจนไม่อยากจะสอนใคร เพราะโลกเขาต้องมีความสุข ความทุกข์ในความพอใจของเขา ในความพอใจนี้สุข-ทุกขเวทนา แต่สุขในวิมุตติสุขมันต่างกับโลกมหาศาลเลย

จนโลกว่า “นิพพานนี้มันจะสุขอย่างไร ในเมื่อมันไม่ใช่ขันธ มันไม่ใช่อารมณ์จะมีความสุขอย่างไร” ถึงพูดกันนะ เวลาว่าหมาบ้าไง เวลาที่กรรม ว่า “ไม่ไป ไม่ไปนิพพาน” เพราะอะไร เพราะว่ามันเป็นความสุขไม่มีพวก ไม่มีพ้อง อยู่คนเดียวไง นี่ความคิดของกิเลสตัณหาจะกิเลสมันมีความคิด มันคิดได้ขนาดนี้ ขณะที่มันไม่ประพฤติปฏิบัตินะ แต่ถ้าเวลาได้ฟังธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วนี่จะออกประพฤติปฏิบัติ กิเลสมันก็ยังมาหลอกอีกนะ มาหลอก เพราะเราศึกษาธรรมใช้ไหม เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ เพราะเวลาความสุขความทุกข์ในหัวใจทุกคนรู้ถึงรู้ในใจเราว่า เรามีความสุข ความทุกข์ขนาดไหน

แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมไว้ แล้วเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ ว่าชีวิตนี้มันมีเกิดดับ การเกิดและการตายนี้เป็นการขับเคลื่อนไปของกรรม แล้วมีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคืออริยสัจ คือมรรคญาณอันนี้จะทำลายกิเลสได้ ถ้าทำลายกิเลสได้ เวลาพวกเราผู้ที่เป็นบุรุษ ออกบวชเป็นพระเป็นสงฆ์ แล้วเวลาออกประพฤติปฏิบัติจะเรียกร้องมาก “จะมีใครคนใดคนหนึ่งหนอจะชี้ทางออกให้เราได้ไหม จะชี้บอกบอกวิธีการมาเถิด เราจะประพฤติปฏิบัติตามทางนั้น”

เวลาจะประพฤติปฏิบัติมันก็มีความล่งเลงสงสัยในใจ มารในหัวใจนี้สำคัญมากนะ เวลาลูกศิษย์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสมัยพุทธกาล เวลาประพฤติปฏิบัติไปถึงที่สุด ถึงที่สุดพ้นจากกิเลสไป นี่มารตามหานะ ตามหา พยายามตามหา จนในพระไตรปิฎก จนฝุ่นคลุ้งไปหมดเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “พญามาร เธอหาไม่เจอหรอก” นี่เวลาผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ใจหลุดพ้นไปจากกิเลส หลุดพ้นไปจากพญามารไป

มารนี้มีอำนาจมาก ปกครองสัตว์โลก แล้วจะไม่ให้สัตว์โลกนี้พ้นไปจากอำนาจของเขา ไม่อยากให้พ้นจากอำนาจของเขา เพราะเขาอาศัยหัวใจของสัตว์โลกเป็นที่อยู่ไง เขาอาศัยนะ มารคือกิเลสมาร กิเลสสิ่งนี้อาศัยบนหัวใจไข่มุข หัวใจมันเป็นธาตุรู้ มันเป็นจิต จิตนี้เวลาขับเคลื่อนออกไป เป็นอาการของจิต คือขันธ์ ๕ สิ่งนี้มันออกไปขับเคลื่อนมา แล้วมันก็อาศัยสิ่งนี้ จากพญามารออกไปเป็นลูกมาร หลานมาร ออกขับเคลื่อนไปในอาการของใจ คือความคิดของเรา คือจักรวาลหนึ่ง

มนุษย์เป็นสัตว์ โลกๆ มนุษย์คือโลกๆ หนึ่ง คือ ตัวบุคคลคนๆ หนึ่ง คือ จักรวาลหนึ่ง ความคิดหนึ่ง ความคิดมันไปได้ไกลมหาศาล ตัวของจักรวาล ตัวของศูนย์กลางจักรวาล คือตัวพญามาร คือตัวธาตุรู้ไง เวลาขับเคลื่อนออกไป มันเป็นอวิชชา บัณฑิตา สังขาร มันไม่เข้าใจตัวของมันเอง พอขับเคลื่อนไปก็ผ่านลูก ผ่านหลาน ผ่านอาการของใจเป็นขับเคลื่อนออกไป จนไปยึดมัน ถือมันสิ่งต่างๆ ภายในโลกนี้ไง โลกเป็นโลกอยู่อย่างนั้น

โลกเวลาเราศึกษาธรรม เราศึกษาธรรม เราก็ศึกษาแบบโลก เพราะคนเกิดมาทุกคนมีกิเลส ตัณหาความทะยานอยากของทุกคนมีอยู่ ในเมื่อเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราอยากจะประพฤติปฏิบัติ เราก็ประพฤติปฏิบัติโดย โดยกิเลสพาไป ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ประเสริฐมากนะ สูงส่งต้องเคารพ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายัง

กราบธรรม แล้วเราสาวกะ-สาวกเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เราก็กราบธรรม แต่พญามารของเรา เอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาหลอกเรา ให้เราเชื่อไปในกิเลสว่า ธรรมต้องเป็นแบบนั้นๆ ไง

เวลาเราศึกษา เราเล่าเรียนมา เราว่าเรามันเป็นผู้มีปัญญามาก ถ้าเราศึกษามาก เรากลับไปหมดเลย กลับเราจะเสียศักดิ์ศรี เสียความเป็นไปของเรา เรามีศักดิ์ศรีของเรา เราจะมีจุดยืนของเรา เราจะไม่เชื่อใครง่ายๆ เลย แต่ผู้ที่ว่าเขาศึกษามาพอสมควรของเขา เขาเชื่อ เขาต้องประพฤติปฏิบัติ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้แล้วว่า กาลามสูตร ไม่ให้เชื่อแม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรม

เรามีศรัทธาความเชื่อในอริยสัจ แล้วเราประพฤติปฏิบัติไป ปังจัดตั้ง ความเป็นไปของเรา มันจะบอกเราเอง ไม่ให้เชื่อแม้แต่ครูบาอาจารย์ของเรา ไม่ให้เชื่อทั้งสิ้น ให้ประพฤติปฏิบัติไป แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใน ปริยัติมีความจำเป็นมาก ถ้าพูดถึงปริยัตินะ เพราะปริยัติเป็นการจำของศาสนาด้วยทางหนึ่ง ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เวลาเรียนปริยัติก็ต้องเป็นปริยัติไป เรียนปริยัติมาเพื่อจะสื่อสาร เพื่อเป็นปรัชญา เพื่อวิเคราะห์ วิจัย เรื่องของศาสนา วิเคราะห์วิจัยเป็นวิชาการนะ

สิ่งที่เป็นวิชาการสมัยก่อนนั้น จะมีนักปราชญ์ เวลาคูลี คูอย่างสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสนี่ เป็นผู้ที่ค้นคว้าธรรมนะ เป็นผู้ที่ค้นคว้า เป็นผู้ที่แต่งตำรา แล้ววางธรรมไว้ให้เราเรียน เรียนปริยัติกัน เรียนปริยัติเพื่อจะให้เราเข้าใจเรื่องศาสนาไป เพื่อจะให้เรามีแผนที่ดำเนิน แล้วเราก็เรียนปริยัติกัน เราเรียนปริยัติกันแล้วเราว่าปริยัติ เราเรียนขึ้นมาแล้ว มันเป็นอะไรล่ะ มันก็เป็นกาล มันเรียนปริยัติเข้าใจศาสนา พอเข้าใจศาสนา เป็นแบบว่า เป็นคันถธุระ วิปัสสนาธุระ

คันถธุระคือการปกครอง สิ่งที่ปกครองไป แล้วไปเสริมสร้างกัน ให้ตำแหน่ง ให้น้ำหนักกัน แล้วก็เกียรติคุณยกย่องกัน ถ้าจิตใจคนเป็นธรรมนะ สิ่งนี้เป็นประโยชน์ เหมือนเงินทอง เงินทองตัวมันเอง มันไม่รู้จักตัวมันเองหรอก แล้วคนที่ไปได้เงินได้ทองมา ถ้าคนดีเงินทองนั้นก็จะเป็นประโยชน์กับคนๆ นั้น ถ้าคนนั้นไม่ดีอยู่แล้ว เงินทองนั้นจะทำให้คนไม่ดี ใช้เงินนั้นไปทำสิ่งชั่วช้าลามกได้มหาศาลเลย

แต่ตัวเงินและตัวทองนั้นจะคนดีขนาดไหนถ้าไม่มีสติสัมปชัญญะ มันก็จะเสียคนได้ เงินทองตัวมันเองไม่มีโทษไม่มีคุณ แต่หัวใจของสัตว์โลกต่างหากที่มีโทษ มีคุณ อำนาจการปกครองก็เหมือนกัน ถ้ามีอำนาจวิ่งไปหาอำนาจมันก็เป็นสภาวะแบบนั้นนะ

เราศึกษาธรรมกัน เวลาทางโลกเขา เวลาศึกษามา คนที่มีปัญญาศึกษามา โลกนี้จะแข่งขันกันด้วยปัญญาะ ความรู้นี้จะปกครองโลก ต้องศึกษา “ใจ” ความรู้จะปกครองโลก แต่เวลาคนมีความรู้ ถ้าคนที่มันมีกิเลสมาก มีความต้องการมาก มีกิเลสมาก มีคนเอารัดเอาเปรียบมาก มันก็ยึดครองโลกได้นะ มันจะโกงมาก

คูลี ในทางเศรษฐกิจ เราเรียกว่าโจรเลื่อนอก โจรเลื่อนอกนะ เขาปล้น เขาชิง ชิงทรัพย์ในประเทศไทยนะ เป็นร้อยๆ ล้าน พันๆ ล้าน หมื่นๆ ล้านนะ แล้วเขาก็โอนไปเมืองนอก เขาซุกทรัพย์สมบัติของเขา สิ่งที่นี่ เขาพยายามฟอกเงิน ฟอกสิ่งของเขา ถ้าเราโกงแต่เล็กน้อย เราจะฟอกเงิน เวลาเราจะฟอกเงิน เราจะโอนเงินของเรา ทำให้มันเป็นถูกต้องตามกฎหมาย เงินมันฟอกได้ สิ่งนี้ทางกฎหมาย แต่ผู้ที่ฟอกก็รู้อยู่ว่า เราฟอก เราทำเงินของเรา เรามีเงินมาได้มาโดยผิดกฎหมาย แล้วเราก็พยายามจะซื้อสังหาริมทรัพย์ ซื้อสิ่งต่างๆ ขึ้นมา แล้วขายทอดตลาดไป ขายมาซื้อมา เพื่อให้เงินมันฟอกให้มันเป็นเงินถูกต้องตามกฎหมาย นี่เป็นสมมุติทั้งหมดนะ

แต่ถ้าคนมีปัญญา เขาโอนเงินของเขาออกไปข้างนอก นอกประเทศนะ เขาโอนเงินของเขาไปซุกซ่อนไว้ เวลาอาชญากรรม สิ่งที่ไม่มีการศึกษา เขาบอกว่า ความรู้ของเขาไม่ถึง เขาไม่สามารถโอนเงินของเขาไปซ่อนที่ไหนได้ นี่การศึกษาที่เหมือนกัน ถ้าเรามีการศึกษามาก เรามีปัญญามาก การฟอกเงิน ฟอกใจ กิเลสมันจะฟอกตัวมันเอง ที่ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เรามีเรียนศึกษามา เรามีความรู้ของเรา เราจะทำประพฤติปฏิบัติ นั้นนะกิเลสมันจะฟอกตัวมันเอง

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาเราเรียนปรียัติ เรียนแค่ให้มาเป็นแผนที่เครื่องดำเนิน แล้ววางไว้ แล้วเราค่อยประพฤติปฏิบัติ การของปรียัติต้องเป็นการของปรียัติ การของปฏิบัติต้องเป็นการของปฏิบัติ เพราะขณะที่ปฏิบัติเอาปรียติมาเป็นแบบอย่าง ถ้าเอาปรียติเข้ามาในการปฏิบัติ กิเลสมันจะฟอกตัวมันเองไง เพราะมันมีกิเลส พญามารมันมีอยู่ในหัวใจ มันจะเบี่ยงเบนธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปในความรู้ ความเห็นของใจดวงนั้น

เราศึกษามาก เรามีความรู้ ความเห็นมาก การศึกษาต้องเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะยึดมั่นถือมั่นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วประพฤติปฏิบัติ

ในความยึดมั่นถือมั่นนี้ ด้วยความยึดมั่นถือมั่น แล้วมันจะเกิดสิ่งใด เวลาประพฤติปฏิบัติเราบอก ว่า ต้องปล่อยวาง อย่ามีตัณหา ความทะยานอยาก ถ้าปฏิบัติด้วยความอยาก แล้วจะไม่ได้ผลสิ่งใดๆ เลย ต้องวางตัณหาความทะยานอยาก ไม่ให้มีความอยาก

แต่ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องศึกษาธรรมอย่างนั้นตลอดไป ต้องยึดธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยึดธรรมนะ ยึดธรรม นั้นล่ะจะพอใจ พอใจ เพราะอะไร พอใจเพราะธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ได้ธรรมของเรา ภาควิชาปฏิบัติว่าไว้อย่างนั้น แต่เวลาภาวนาปฏิบัติ ต้องให้เกิดขึ้นตามความเป็นจริงของใจเรา เราต้องวางปริยัติไว้ แล้วเราต้องประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงให้เป็นสมบัติของเรา ถ้าเป็นสมบัติของเราขึ้นมานั้น จะเป็นธรรมของเรา

แต่การพอกกิเลส กิเลสจะเอาธรรมมาพอกใจ มันจะเคลื่อนไป เคลื่อนไปตามสัญญา อารมณ์ใจ มันพอกใจนะ ปริยัติว่าไว้ ต้องอยู่กับปัจจุบัน เราพยายามอยู่กับปัจจุบัน เรื่องของจิตใจนี้ มันเป็นความลึกลับมหัศจรรย์มาก เพราะความสุข ความทุกข์ มันอยู่ที่ใจนะ

สมบัติสันฟ้าขนาดไหนนั้น เรายึดมั่น ถือมั่น เรามีความสุขมาก เราหาสมบัติมากขนาดไหนก็มีความสุขมาก แต่คนที่ไม่มีทายาทปกครองสมบัตินั้นก็เป็นทุกข์ เป็นร้อนมากนะ ว่าสมบัติของเรา ไม่มีใครจะสืบทอด คนเราตายลงถ้าไม่มีใครสืบทอด สมบัตินั้นต้องเป็นของรัฐบาล ต้องเป็นของกลาง เป็นของสาธารณะ แม้แต่ไม่มีคนสืบทอดสมบัติของเรา เราก็มีความสุขมาก แล้วถ้ามีสมบัติของเรา เราต้องพลัดพรากจากสมบัติของเรา เราก็มีความสุขมาก เราจะมีความสุขไปมหาศาลเลย ถ้าเรามีสมบัติแล้วไม่มีใครสืบทอด นั้นเป็นความคิดความเห็นของกิเลสใจ

แต่เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันไม่ใช่สมบัติของเรา มันเป็นสมบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่จิตใจมันก็ไปยึดนะ ยึดว่าเป็นของเรา เราศึกษาปริยัติมาแล้ว ปริยัติบอกไว้อย่างนั้น เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าไว้ ว่าเราได้รู้มาคนละลำ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นเรือ เป็นพาหนะ เป็นสิ่งที่เราจะเข้าไปหาใจของเรา แล้วร่างกายเราก็เป็นเรืออีกลำหนึ่ง ธรรมที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ในจิตใจของเรา ก็เป็นเรืออีกลำหนึ่ง มันเป็นเรือคนละลำๆ นะ

เวลาเราเอาเรือเข้าฝั่งของเรา ถ้าเรือของเราเข้าฝั่ง เราอยู่ในเรือในแพของเรา เวลามันชนหิน โสโครกล่ะ เราใช้ดินทะเล เวลาเรือเราชนหินโสโครก เรือมันร้าว เราจะสามารถลงไปอุด ไปตัก

เรือของเราได้ไหม เราสามารถจะพยายามดึงเรือของเราเข้าฝั่ง เรือของเราเกยตื้น เราจะโคดลงจากเรือของเราได้ไหม

ถ้าเป็นฝ่ายปฏิบัตินะ ขณะที่ประพาศปฏิบัติ เรือของเราชนหินโสโครก เวลาประพาศปฏิบัติไป จิตของเราไม่มีความสงบ สงบไม่ได้ วิปัสสนาไปแล้วมันพลัดพราก มันพลั้งพลาดมันไม่ลงกัน การปล่อยวาง...เราจะทำอะไรให้เรือของเรามันผ่านเหตุการณ์การชนหินโสโครกออกไป เราก็ต้องลงจาก...เราโคดลงน้ำก็ได้ เพราะเราจะไปปะเรือของเรา ไปอุกความรั้วในเรือของเรา เราจะอุกในเรือก็ได้ ถ้ามันเป็นไปได้

แต่ถ้าเรายึดธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เหมือนกับเราต้องอยู่ในเรือตลอดไป จะชนหินโสโครก เราก็ต้องอยู่ในเรือของเรา จะเกยตื้นขนาดไหน เราก็ต้องอยู่ในเรือของเรา มันเป็นไปได้ไม่ได้ ในภาคปฏิบัติ มันมีอุปาย มันมีแง่มุมของมันในการประพาศปฏิบัติใจมันจะเถรตรงในการที่ว่า จะต้องยึดธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตายตัวแบบที่ว่าเราเรียนมาแล้วต้องยึดธรรมอย่างนั้นไปตลอดไป ธรรมอย่างนั้น ถ้าพูดถึงในความเป็นจริง ข้อเท็จจริงมันไม่เป็นแบบนั้น

แต่ในเมื่อกิเลส มันพาใจเราประพาศปฏิบัติ มันก็คิดแบบนั้น แล้วก็ภูมิไฉนะ ภูมิไฉว่าเราปฏิบัติถูกต้อง เพราะเราปฏิบัติตามธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้แต่ในภาคปริยัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก การเรียนศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าศึกษาโดยไม่มีสติ ไม่มีสัมปชัญญะ เหมือนกับเรากำแห้วคา แล้วเราถอนแห้วคา แล้วแห้วคาทำไม่แน่น แล้วถ้าถอนแห้วคา แห้วคาจะขาดมือมากเลย

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐ ประเสริฐมาก ถ้าเป็นธรรม แต่ถ้าเป็นกิเลสพาไฉนะ มันจะทำให้เราล้มลุกคลุกคลานในการประพาศปฏิบัติ ล้มลุกคลุกคลานโดยที่เราไม่รู้ตัวเลยเพราะอะไร เพราะเวลาเราประพาศปฏิบัติโดยเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสมบัติของเรา โดยยึดมัน ถือมัน เรือของเราจะชนอะไร เราก็จะแก้ไขไม่ได้ เพราะถ้าแก้ไข คือผิดข้อเท็จจริงในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็จะยึดมัน ถือมันในความเห็นของเรา แล้วมันก็เป็นไปได้ เป็นไปได้เพราะจิตมันปล่อยได้ จิตมันวางได้ เพราะ

ธรรมชาติของจิตมันเป็นแบบนี้ไง ธรรมชาติของขั้น ธรรมชาติอาการของใจ มันเป็นสภาวะแบบนั้น

มันเป็นสภาวะแบบนั้น คือ มันปล่อยวางของมันโดยธรรมชาติของมันอยู่แล้ว จะประพฤติดิปฏิบัติธรรมหรือไม่ปฏิบัติธรรม จิตนี้มันเป็นอนิจจัง “สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา” นี่คือสัจจะความจริงของสภาวะธรรม

แต่เอริยมรรคตามความเป็นจริง เราไม่เห็นในสภาวะแบบนั้น แม้แต่ว่า ขณะปฏิบัติกิเลสมันพาฟอกไปอย่างนั้น มันก็มาปล่อยวาง มีอาการปล่อยวาง มีความปล่อยวาง มีความว่างเข้ามา ปล่อยวางว่างเข้ามา ว่างอย่างนั้น อาการที่เขาฟอกเงินในทางโลกของเขา เขาฟอกเงินของเขา ถูกต้องตามกฎหมาย เขาใช้ของเขาเป็นประโยชน์ของเขาได้ มันไม่มีใครรู้เท่าทันเขา

แต่เวลาจิตเราปล่อยวาง เราฟอกใจของเรา กิเลสพาฟอก กิเลสเอาใจ กิเลสมันฟอกๆ เอาธรรมมาฟอกใจของเราไง มันไม่ใช่การปฏิบัติธรรมตามความเป็นจริง มันฟอกใจ พอฟอกมันก็ปล่อยวาง มันก็ปล่อยวาง ปล่อยวางขนาดไหน ในสัจจะความจริงใจดวงนั้นจะรู้ว่า นี่ความลึกลับสงสัยจะมีอยู่ในหัวใจ มันจะมีอยู่ในหัวใจอย่างนั้น แม้ทั้งๆ ที่มันว่าง ว่างขนาดไหน เพราะมันเป็นหินทับหญ้า

ก่อนสมัยพุทธกาลฤๅษีชีไพรเขามีศีล ๘ อยู่แล้ว เขาทำสมาธิของเขาได้อยู่แล้ว สภาวะแบบนี้ จะมีศาสนา ไม่มีศาสนา เพราะมันเป็นธรรมชาติของใจ ใจมีการเกิดดับ มีอารมณ์เป็นสภาวะแบบนี้ของเขาอยู่แล้ว ถ้าคนทำได้ขนาดนั้น มันก็เป็นแบบฤๅษีชีไพรไง มันไม่ได้เป็นการประพฤติดิปฏิบัติแบบความมุ่งหมายขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงให้โอกาสกับพระปามาก อยู่ในวินัย

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าที่เรือน ในพรรษาไม่ให้ใครเข้าหานะ ถ้าใคร... องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าจะหลีกเรือนในหนึ่งพรรษา ห้ามพระเข้าหาเพราะอะไร เพราะฝ่ายปริยัติ การศึกษาการท่องจำเมื่อไหร่ก็ได้ สมัยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ศึกษากันโดยปาก ไม่มีตำรับตำรา เวลาศึกษาต้องบอกกล่าวกันด้วยความท่องจำ สิ่งที่ต้องจำ ถึงบอกว่าถ้าหลีกเรือนแล้วไม่ให้เข้าหา เมื่อไหร่ก็ได้ไง

แต่เวลาฝ่ายปฏิบัติ บอกว่ายกเว้นแต่พระที่ปฏิบัติให้เข้าหาได้ เข้าหาเพราะการปฏิบัติมัน เป็นการเผชิญปัญหาในปัจจุบันนี้ สิ่งที่เป็นปัญหาปัจจุบันนี้ต้องแก้ไขกันเดี๋ยวนั้น จะเปิดโอกาสให้พระป้านี้เข้าหาไหม พระป่ากับพระบ้านในสมัยพุทธกาล เขาจะคุยกันที่สันตต สันตต คือ หล่อ เหมือนกับคนสมัยนี้ ถ้าพระบ้านเขาจะมีสิ่งที่อำนวยความสะดวกเขามากกว่าพระป่าไหม พระ ปามีบริวาร ๘ แล้วถือธุดงค์วัตร อยู่ในป่าในเขา

สมัยพุทธกาลก็มีพระบ้าน พระป่า พระบ้านคือ พระปริยัติ ศึกษาในตำรับตำรา พระป่าใน การประพฤติปฏิบัติ เวลาออกปฏิบัติ มันเริ่มต้นตั้งแต่วิธีการประพฤติปฏิบัติ คือ การจะเอาชนะ ตัวเองให้ได้ ถ้ามีการปฏิบัติ จะต้องทำลายกิเลสของเราให้ได้ ถ้ามีการทำลายกิเลส ถ้าสงบ มันก็ เป็นสงบตามความเป็นจริง ถ้าเป็นปัญญา มันก็จะปัญญาตามความเป็นจริง

แต่ถ้าเราคิดว่าเราออกปฏิบัติ ในปัญญาชนของเรา เรามี โลกนี้เขาแข่งขันกันด้วยความรู้ เราจะต้องศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ได้ก่อน เพราะกลัวความผิดพลาด ศักดิ์ศรีดีงามของหัวใจ ของกิเลสค้นหาความทะยานอยากในหัวใจนั้น ทำให้หัวใจดวงนั้น ประพฤติปฏิบัติไปโดยเอากิเลสออกหน้าไป แล้วก็บอกกันว่าพระป่า ไม่ได้มีการศึกษา แล้วจะเอา อะไรมาเป็นประพฤติปฏิบัติ

ไม่ต้องมีการศึกษามากเพราะอะไร เพราะขณะที่ว่าองค์อุปัชฌาย์เขาบอกไว้แล้ว เกสา โลมา นขา ทันดา ตโจ ในการประพฤติปฏิบัติ ในการเดินเรือของเรา เราเดินเรือของเราบ่อยครั้ง เข้า เราจะมี ความชำนาญของเรามาก ถ้าเรือชนหินโสโครกขนาดไหน เราก็จะแก้ไขของเรา เพราะ เราดำรงชีวิตอยู่ในทะเลไหม ดำรงชีวิตอยู่ในโอชะ กามโอชะ จะข้ามจากกามโอชะนี้

ในการประพฤติปฏิบัติ เวลาหัวใจมันเกาะเกี่ยวกับอารมณ์ต่างๆ จะมีความทุกข์ เราก็รู้จัก ความทุกข์ของเรา ทุกข์นี้มันเกิดในหัวใจของเรา เราจะทำอย่างไร จะปลดปล่อยความทุกข์อย่างนี้ ในการปฏิบัติทุกข์ก็ทน สุขก็อาศัยกันไป ในหัวใจมันจะมีประสบการณ์อย่างนี้ ถ้ามีประสบการณ์ อย่างนี้ เราประพฤติปฏิบัติของเราไป

เวลาออกหาครูหาอาจารย์ ในสัปปายะ ๔ ครูบาอาจารย์เป็นผู้ชี้แนะหนึ่ง หมู่คณะมีการ ประพฤติปฏิบัติมีโอกาสหนึ่ง อาหาร ความเป็นไป แล้วก็สิ่งอาศัย สิ่งที่อยู่อาศัย สถานที่เครื่องอาศัย สัปปายะ โอกาสของเรา นะ โอกาสของเราเพราะอะไร เพราะเราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา แล้ว

การประพฤติปฏิบัติเจริญรุ่งเรือง รุ่งเรืองเพราะมีครู มีอาจารย์ชี้แนะเราไง เราประพฤติปฏิบัติของเรา เข้าไป มันมีโอกาส

นี้การศึกษา ถ้าเราไม่มีครูมีอาจารย์ แม้แต่หลวงปู่มัน ท่านไม่มีครู ไม่มีอาจารย์ ท่านต้อง ค้นคว้าของท่านเอง การค้นคว้า ทั่วๆ ที่ศาสนามีอยู่นะ ศาสนามีอยู่บนตู้พระไตรปิฎก มีอยู่ แล้ว ค้นคว้าขนาดไหน เวลาประพฤติปฏิบัติมา ความเป็นไปของใจ มันจะเป็นคนละการสัญญาจำมาจากตำรา ถ้าจำตำรามา เหมือนกับเราผิดพลาดกับตำรับตำรานั้นไม่ได้ สิ่งผิดพลาด ความเป็นไป อย่างหนึ่ง นิमितเกิดอย่างหนึ่ง ความเห็นเป็นอย่างหนึ่ง

แต่ตำราบอกว่า เวลาจิตสงบแล้วให้ยกขึ้นวิปัสสนา วิปัสสนาอะไรละ ทำอย่างไร มันก็ ปล่อยางสภาวะแบบนั้นๆ ความเป็นไปของใจ มันจะมีสภาวะของมัน แล้วถ้าคนมีอำนาจาสนา มันจะมีสตินะ ถ้ามีสติ สิ่งที่ยังผิดพลาดมันจะเตือนใจตลอด แต่ถ้าคนไม่มีสตินะ สิ่งผิดพลาดก็ สร้างภาพ สิ่งที่ยังสร้างภาพมันก็ออกไปตามภาพนั้น

การประพฤติปฏิบัติที่มันจะมีปัญหา มีปัญหาตรงนี้ไง มีปัญหาตรงที่ ขณะที่การประพฤติ ปฏิบัติ แล้วมันสร้างภาพออกไป มันเคล็ดเปิดเปิงไปตามการสร้างภาพนั้นนะ สิ่งที่ยังสร้างภาพนั้น นะ ตกอกตกใจ ถ้ามีสิ่งที่น่าตื่นเต้น น่ากลัว จะมีความ...ไปหมอบจามกับสิ่งที่ว่าตัวเองพอใจใจ ๑. อย่างน้อยเสียเวลา อย่างมากถึงกับให้เสียจริต เสียนิสัยออกไป การประพฤติปฏิบัติครูบา อาจารย์สำคัญตรงนี้

ถ้ามีครูบาอาจารย์จะชี้แนะเข้ามา ชี้แนะเข้ามาจากเป็นภายใน เราจะไม่ฟอกใจของเรา เรา จะต้องเอาธรรม “ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม” สมควรแก่ธรรม ให้มันเป็นไป เป็นปัจจัยจัดตั้ง สิ่งที่เป็นปัจจัยจัดตั้ง ไม่คาดไม่หมาย ไม่คาดไม่หมายไปโดยความเป็นไป ถ้าความคาด ความหมาย นี้ ฟอกใจ เอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาฟอก เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรมๆ แล้วทำไม มีอาการเป็นไป มีความตื่นเต้นกับสภาวะแบบนั้น

สิ่งที่เป็นสภาวะที่ว่ามันปล่อยาง ปล่อยางไง ปล่อยางเพราะเราสบายใจ ถ้าปกติของใจ มันก็เกิดขึ้น เวลาดูคนเขาทุกข์ยากมหาศาลเลย เขาจะดำรงชีวิตของเขาไม่ได้เลย แต่ถ้าเขาดั่งสติ ของเขา เขาผ่านอารมณ์สิ่งนี้ไป ความทุกข์มันเกิดดับ เขาไม่ต้องประพฤติปฏิบัติ เวลาเขาผ่านความ ทุกข์ความโศกมา มันก็ผ่านไปได้เหมือนกัน

แต่เราเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เราจะหมั่น สิ่งทีกละจะหมั่น อาศัยอะไรเอาไปฆ่ากิเลส ละ ถ้าอาศัยสิ่งที่ว่า เราเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น มันเป็นอดีต-อนาคตนะ เวลาจิตเราสงบขึ้นมา เป็นความสงบของใจขึ้นมา มันสงบขนาดไหน ถ้ามันสงบขึ้นมา เราก็จะมีความสุข ความสุขนะ

ครูบาอาจารย์บอกว่า เวลาจิตสงบ พออยู่ พอกินนะ เวลามันพุ่งช่าน เวลามันคิดจินตนาการของมันออกไป เราคาดหมายเป็นอนาคต ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ จะเจอสภาวะแบบนั้น เราจะมีสุขอย่างนั้น แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติ มันต้องลงทุนลงแรงนะ งานของโลกเขาคือการแบกหาม ในการทำ...ผู้บริหารก็ต้องมีต้องรับผิดชอบสิ่งต่างๆ มันก็มีความทุกข์ของเขา มันต้องเป็นภาระ เป็นภาระเป็นความรับผิดชอบ

เวลาเราปฏิบัติก็เหมือนกัน งานของเราคือการเอาใจของเราไว้ในอำนาจของเรา เราจะต้องดึงรั้งใจของเรา เราอยู่วัดอยู่วานะ แต่หัวใจเราก็คือออกไปทั่วโลกสงสารเลย สิ่งนี้มันจะเอาสิ่งใดเอาอะไรมาให้ผลละ เอามาแต่ความทุกข์ ความร้อนมาให้ผลนะ ผลของมัน คือ ความทุกข์ ความร้อน ความทุกข์ ความร้อน เพราะมันเป็นอดีตอนาคต

สิ่งที่เป็นอดีตอนาคตจะแก้ไม่ได้ถ้าจะแก้ไม่ได้ สิ่งจินตนาการจะคิดไปขนาดไหน มันต้องมีสติใจ ต้องยับยั้งสิ่งนี้ให้ได้ ถ้ายับยั้งสิ่งนี้ สิ่งทีเคลื่อนที่เร็วที่สุด แล้วเราทำให้มันหยุดตัวได้ มันจะเป็นพลังงานของมัน โดยพลังงาน โดยธรรมชาติของมัน นี่ก็เหมือนกัน ใจที่มันคิด มันพุ่งช่านออกไป ถ้าเรายับยั้งมันได้ มันจะมีพลังงานของมันขึ้นมา

พลังงานของมัน มันเริ่มจากปล่อยวาง ใหม่ๆ ที่เวลาเราทุกข์นะ เวลาเราคิด เรามีความต้องการ มีค้นหาความทะยานอยากคิดออกไป มันคิดมาก แล้วมันก็ทุกข์มาก เวลามันเริ่มปล่อยเข้ามา เราจะมีมีความสุขใจชั่วครั้งชั่วคราว นี่แค่มันปล่อยวางนะ แล้วถ้าเรามีสติสัมปชัญญะควบคุมสิ่งนี้ มันสืบต่อขึ้นไป สมาธิ สมาธิของปุณฺณ มนุญฺยเรามีสมาธิ มีสติ

สิ่งที่เป็นมีสมาธิ เป็นสติ มันเป็นของปุณฺณใจ สิ่งนี้เป็นปุณฺณ ถ้าเราใช้ปัญญาเข้ามา คนมีสมาธิดี คนมีสติดี เขาจะศึกษาเล่าเรียน เขาถึงเรียนได้ง่าย การบริหารงานของเขาก็บริหารงาน มีสติสัมปชัญญะ สิ่งต่างๆ เกิดขึ้น เขาจะใช้ปัญญาของเขาใคร่ครวญสิ่งนั้น โดยที่ไม่ตื่นเต้นไปกับอาการสิ่งที่เกิดขึ้น นี่คือนำอำนาจาสนาของใจ เป็นจริตนะ คนตกใจง่าย คนไม่ตกใจสิ่งใดๆ เลย สิ่ง

นี่เป็นการสร้าง เป็นการสะสมของใจดวงนั้น แล้วเราพยายามทำสิ่งนี้ให้มันเจริญงอกงามขึ้นมา
 ใจ

ทำไมมีสติ มีมหาสติ ปัญญา มหาปัญญา มีปัญญาอัตโนมัติ ปัญญายังมีอีกมหาศาลเลยใน
 การจะชำระกิเลส ถ้าเราปฏิบัติธรรม ปัญญาอย่างนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารภมาให้
 เราค้นคว้า ถ้าเราค้นคว้าขึ้นมาคือ ภาวนามยปัญญา สุตมยปัญญานั้นเป็นภาคปริยัติ ถ้าเป็นภาค
 ปริยัติ เราศึกษามาแล้ว ศึกษามานะ ถ้าเราเข้าใจชีวิต สิ่งนั้นกว้างไว้ เพราะปริยัติเป็นคำภาษาบาลี
 ภาษาบาลีก็ย้อนกลับมา เข้ามาชำระที่เรื่องหัวใจ ในเมื่อเราเป็นสุขเป็นทุกข์ในปัจจุบันนี้ เราก็ต้อง
 ให้เป็นปัจจุบันนี้

ถ้าเป็นปัจจุบันนี้จะเป็นปัญญาทางโลก มันก็เป็นโลกียปัญญา ถ้าโลกียปัญญา มีสติ มีสติ
 ควบคุมมัน เราก็เข้าใจสิ่งนั้นได้เพราะอะไร เพราะเราเกิด เรามีการยึดมั่นถือมั่นของเรา เราก็มี
 ความทุกข์ของเรา แล้วเราจะทำอย่างไรจะไม่ให้มันเกิดละ ถ้าไม่ให้มันเกิด มันก็ต้องกลับมาตรงนี้
 ใจ กลับมาตรง ชำระตรงสิ่งที่มันพาเกิด พาตาย คือ หัวใจของสัตว์โลก

หัวใจนะ หัวใจปฏิสันธิเกิดขึ้นมาในครรภ์ของมารดา เกิดในสถานะต่างๆ ก็หัวใจพาเกิด
 ทั้งนั้น สิ่งหัวใจพาเกิด สิ่งนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก แต่เวลาเราเป็นชาวพุทธ เราศึกษาธรรมขององค์
 สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็ยึดมั่นถือมั่นสิ่งนั้นว่าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
 เจ้าสำคัญ สำคัญเพราะเราเกิดมา มีอำนาจวาสนา สำคัญ เราศึกษา เราต้องวางสิ่งนั้นไว้ ไม่ใช่ยึด
 ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นของเรา แล้วก็ดีกรอบนะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไว้ในธรรมเลยว่า เวลาเราประพฤติปฏิบัติไป เราต้อง
 ทิ้งเรือ ทิ้งแพของเรา เราจะขึ้นฝั่งได้นะ เราต้องทิ้งธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ
 แล้วให้มาเป็นธรรมของเราละ

เวลาเขาฟอกเงินฟอกทองของเขากันในทางโลก เขาฟอกของเขาแล้ว เขาใช้ประโยชน์ของ
 เขาได้นะ ใช้ประโยชน์ของเขาเพราะอะไร เพราะสิ่งนั้นถูกต้องตามกฎหมาย เขาใช้ไป ถึงจะเป็น
 การทุจริต เพราะเขาผิดมาตั้งแต่ต้น เพราะเงินนี้ได้มาโดยการทุจริต แล้วเอามาฟอกเงิน ฟอกเสร็จ
 แล้วให้มาเป็นสิ่งที่ว่าเป็นถูกต้องตามกฎหมาย แล้วก็ใช้เงินนั้น มันเป็นกรรมทั้งนั้นละ สิ่งที่เป็น
 กรรม ต้องให้ผลเป็นบาปอกุศล

แต่ขณะที่เราประพฤติปฏิบัติ เวลาเราฟอกกรรม ฟอกเอากรรม เอากรรมมาฟอกหัวใจของเรา มันได้ผลอะไรขึ้นมาละ ผลของมันคือ ความปล่อยวางเพราะอะไร เพราะเราเป็นการปฏิบัติบูชาไง ผลของมันเป็นการปล่อยวาง แต่กิเลสมันเพิ่มขึ้นสิ ปล่อยวางแล้ว กิเลสมันต้องยุบยอบไปสิ กิเลสมันจะไปยุบยอบไปต่อเมื่อเราใช้ภาวนามยปัญญา ถ้าภาวนามยปัญญาเราเกิดขึ้น กิเลสมันจะยุบยอบลง กิเลสมันจะโดนทำลายลงโดยภาวนามยปัญญา

แต่ถ้าเราเอากรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาฟอกใจของเราละ มันจะเกิดทิวติ เกิดมานะ เราเป็นผู้ที่มีปัญญา เราท่องจำธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้นะ จะเข้ากับบทนั้น จะเข้ากับธรรมข้อนั้น แล้วทั้งๆ ที่ไม่มีความมั่นใจในตัวเองเลยนะ เวลาไม่มีความมั่นใจในตัวเองว่า จิตนี้มันตั้งอยู่บนอะไร ปัญหานี้เกิดขึ้นได้อย่างไร แล้วทำลายกิเลสได้อย่างไร จะไม่เข้าใจสิ่งนี้เลย จะไม่เห็นตามความเป็นจริง เพราะมันเป็นกิเลสพาทำไง กิเลสพาฟอก กิเลสจะฟอกตัว กิเลสจะเอากรรมมาฟอกตัว แล้วธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยึดมั่น ถือมั่น มันขัดแย้งกับความเป็นจริงไง

ขัดแย้งกับความเป็นจริง แบบผู้ที่ว่า สละเรือ โดดลงจากเรือ แล้วปะขุนเรือของตัวเอง แล้วพาเรือของตัวเองเข้าฝั่ง ถึงเข้าฝั่งแล้วทิ้งเรือของตัวเอง ถ้าเราไม่ทิ้งเรือ เรายึดธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรายึดตลอดเลย ไม่ใช่ธรรมของเรา

แต่ถ้าเป็นธรรมของเรา มันคือ วิธีการไง ธรรม คือ ผู้ที่ทำงานเป็น ธรรม คือ ผู้ที่บริหารงาน ผู้ที่ทำงานเป็น เครื่องไม้เครื่องมือ เขาเก็บขึ้นเรียบร้อยแล้ว ทำความสะอาดเครื่องไม้เครื่องมือ แล้วเก็บไว้เรียบร้อย เขาเก็บเสร็จเรียบร้อย เขาขึ้นมานอนมีความสุข ความสบายใจ

แต่ถ้ายึดธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากอดไว้นะ กอดเครื่องไม้เครื่องมือ กอดทุกอย่างที่เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กลัวจะลืมไง สัญญาจำได้หมายรู้ มีสัญญาจำได้ ต้องทบทวนๆ ต้องทบทวนตลอดไป ปฏิบัติขนาดไหน ก็ต้องทบทวนนะ มันน่าสลดน่าสังเวช

ขณะที่ว่า ต้องเป็นปัจจุบัน เวลาจิตมันเป็นปัจจุบัน นามรูปสิ่งต่างๆ เรามองเป็นปัจจุบัน เวลามันปล่อย สิ่งที่เกิดขึ้นมันควรจะเป็นการวิปัสสนา ถ้าจิตสงบ มันเห็นอาการของจิต จับตัวจิตได้ ปัญญามันจะเกิดอย่างนี้ไง ถ้าจับตัวจิตได้ แต่จิต กิเลสมันฟอกจิต กิเลสมันจะฟอกจิต มันจะว่า

ของมัน ว่าสิ่งนี้เป็นความผิดพลาด ถ้าเราเคลื่อนไปในอดีต อนาคต ทั้งๆ ที่ว่ามันจะเป็นวิปัสสนา
นะ ทั้งๆ ที่มันจะเป็นวิชาการของตัว ทั้งๆ ที่ว่ามันจะออกวิปัสสนา

ถ้าจิตมันเป็นปัจจุบัน มันสงบแล้ว เวลามันจับอาการของใจ เวลาจิตสงบขึ้นมา บ่อยครั้ง
เข้าๆ ถ้ามีสติ มีอำนาจวาสนา มันจะเห็นกาย ถ้าเห็นกาย เราก็จับวิภาะออกไป ถ้ามันจับ มันเห็น
กายได้โดยธรรม มันก็วิปัสสนาไปได้ ความคิดนี้มันเป็นปัญญา มันจะเป็นภาวนามยปัญญา แต่มัน
ยังไม่เป็นภาวนามยปัญญาโดยส่วนคือ มัชฌิมาปฏิปทา ถ้ามันยังไม่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา การคิด
ใคร่ครวญเข้าไป มันปล่อยวาง กิเลสมันก็ยังอยู่

สิ่งที่กิเลสยังอยู่ สิ่งนี้เพราะกิเลสมันอยู่ เพราะเราเริ่มวิปัสสนาไง เริ่มวิปัสสนาคือปัญญา
มันเริ่มออกตากถาง ออกเริ่มทำลายกิเลส สิ่งนี้ต่างหากมันเป็นการวิปัสสนา สิ่งที่จะเป็นวิปัสสนา
ธรรม ภาวนามยปัญญามันจะเกิดตรงนี้ เกิดตรงเวลาจิตมันก้าวเดินออกไป

เวลาทำความเข้าใจเราต้องบังคับ สติบังคับนะ อยากรู้ อยากเห็น อยากเป็น อยากมี
อยากต่างๆ ต้องบังคับให้มันสงบเข้ามาให้ได้ ถ้าสติมี บังคับจิตนี้สงบเข้ามาให้ได้ จิตมันมีพลังงาน
ของมัน เวลาทำสมถะต้องมีสติบังคับ บังคับจิตให้สงบให้ได้ ถ้าจิตสงบไม่ได้ พยายามสร้างฐาน
ขึ้นมา ชำนาญในวิธีคือการสงบจิต ปล่อยจิตให้สงบ ควบคุมจิตเข้ามา ให้สงบเข้ามา มันจะเป็น
ธรรมของส่วนบุคคลนะ

เวลาเราวิปัสสนา ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน บอกกับพระอานนท์ไว้ อานนท์ เราตายไป เราทำของเราไปนะ
“ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม โลกนี้จะไม่ว่างจากพระอรหันต์เลย” ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควร
แก่ธรรม ใจดวงนั้นจะสัมผัสธรรม กับใจดวงนั้นเป็นปัจจัยตั้ง เป็นปัจจัยตั้งกับความเห็นของใจ
ดวงนั้น ธรรมส่วนบุคคล ธรรมของผู้ที่วิปัสสนา ธรรมของ...

เวลาจิตเวลามันทุกข์ขึ้นมา ก็จิตดวงนี้มันทุกข์ เวลาพาดายพาเกิด ก็จิตดวงนี้พาเกิด เวลามัน
ว่างปล่อยวาง มันก็จิตดวงนี้พาว่างพาปล่อยวาง เวลากิเลสมันพาฟอก ฟอกอย่างนี้ไง ฟอกเอาธรรม
ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะเราเกิดมามีอำนาจวาสนา มีอำนาจวาสนาเพราะเรา
เกิดมาท่ามกลางธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราก็เรียนธรรมขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นภาคปริยัติ แล้วเวลาปฏิบัติก็เอาสิ่งนี้มาหลอกตัวเอง หลอกว่ามันเป็น

อย่างนั้น มันว่าอย่างนั้น แล้วกิเลสไม่ขาด ไม่มีสะท้อนแม้แต่เล็กน้อย เกิดทวิภูมิตะ เกิดความยึดมั่นถือมั่น

เวลาความเป็นจริง เวลาจิตออกไป เวลาเราบังคับขึ้นมาจนจิตสงบโดยสติ โดยปัญญา โดยภาคปฏิบัติ โดยฝ่ายปฏิบัติ เราจะบังคับจิตเข้ามาให้สงบเข้ามาให้ได้ เวลามันเป็นปัจจุบันแล้ว ปัจจุบันมันเห็นกาย เห็นจิต เวลามันเคลื่อนไป การเคลื่อนไปอย่างนั้น มันเป็นวิปัสสนาไหม มันจะเป็นสมณะ วิปัสสนา วิปัสสนา คือฝ่ายของปัญญา เรื่องของปัญญา มันจะเกิดความลึกซึ้ง เกิดความมหัศจรรย์ไหม สิ่งที่เกิดความมหัศจรรย์ คือว่า มันใคร่ครวญไป มันทำลายกันไป

เหมือนกับเราโคดลงเรือ เราต้องลงน้ำ โคน้ำ ความเย็นจากร่างกายเราจะมี เพราะเราลงไปน้ำ ถ้าเรื่อนั้นอยู่ในอุณหภูมิต่ำเป็นน้ำแข็ง เราโคดลงไป เราจะเจอน้ำแข็ง สิ่งที่เป็นน้ำแข็ง ประสิทธิภาพของที่จิตมันเคลื่อนออกไปวิปัสสนา มันจะเข้าไปทำลายกิเลส กิเลสมันมีอำนาจอยู่ในหัวใจ มันจะสร้างหลุมพรางไหม สร้างหลุมพราง สร้างความเป็นไปของใจ เราจะต้องวิปัสสนาไป มันถึงไม่ขาด มันถึงไม่ปล่อยวางไหม

ถึงจะใช้ปัญญาไปแล้ว แล้วปัญญามันจะกว้างขวาง กว้างขวางเพราะว่า ข่ายของปัญญา มันจะกระจายออก กิเลสมันจะออกซุกซ่อนไหม ถ้าปัญญาหลงได้เดินตัวนะ ภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นมาจากจิตดวงใดนะ กิเลสในจิตดวงนั้น ลูกหลานของกิเลส มัน...จากปู่ จากย่า จากตา จากยาย มันขยายออกไป ลูกหลานมันจะมีเต็มบ้านเต็มเมือง มันจะหาทางหลบซ่อนไหม หลบซ่อน หลบข่ายของปัญญา เพื่อจะรอให้สมาธิ พลังงานของเราอ่อนลง ปัญหานี้มันก็เบาตัวลง

ปัญหานี้ พอปัญหานี้มันไม่มีพลังงานเสริมมา ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าปัญญา ไม่มีสมาธิเสริมขึ้นมาเป็นโลกุตตรปัญญา ปัญญาฝ่ายโลกุตตรธรรมกับปัญญาของโลกียธรรม ปัญญาของโลกียธรรม มันก็ทำให้จิตสงบเข้ามา แต่ถ้ามีพลังงานตัวนี้ ข่ายของปัญญามันออกกระจายออก มันจะเริ่มทำลายกิเลส เริ่มทำลาย แล้วทำลายตรงไหน ทำลายตรงความปองจัดตั้งของมันไหม

เวลาเราโคดลงจากเรือ ถ้าเย็น น้ำแข็งมันจะมีความเย็นมาก ถ้าโคดลงมาจากเรือ หิน โสโครก ถ้าเราพลาดไปถึงหินโสโครก หินโสโครกทำให้เราบาดเจ็บได้ นี่ก็เหมือนกัน เวลาประพฤติปฏิบัติ เวลามันวูบลง สติมันวิปัสสนาไป มันปล่อยวาง วูบลง อตตกิลมถานุโยค กาม สุขัลลิกานุโยคมันจะเกิด มันไม่มัวหมองปฏิบัติ ในการฝึกฝนของเรา ใจ ในปัญญา ในข่ายของปัญญามันกว้างขวางออกไป มันจะทำขนาดไหน มันใคร่ครวญขนาดไหน มันต้องใคร่ครวญไปไหม

ความสำคัญของครู ของอาจารย์จะอยู่ตรงนี้นะ ถ้ากิเลสมันยังตามมาฟอกใจนะ เราก้าวเดินมาขนาดนี้ มันก็ยังมาฟอกของเรา มันจะยับยั้งไว้ไง พอมันปล่อยวาง ก็เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นผลไง พอสิ่งนี้เป็นผล ทองชุบไง เวลาทองชุบเราชุบ เขามีวิธีการ เขามีเทคโนโลยี เขาถึงเอามันมาชุบ ทองทำมาจากตะกั่วนะ แล้วชุบทองได้ เวลาชุบทองขึ้นมาเป็นทองคำ ทองคำนี้โดนความร้อนไม่ได้นะ เพราะทองมันจะหลุด ทองมันลอกออก ข้างในมันเป็นตะกั่ว

นี่ก็เหมือนกัน จิตถ้ามีการวิปัสสนา เหมือนชุบทอง ทองคือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ แล้วเวลาเราประพฤติปฏิบัติ ปัญญาของเราใคร่ครวญ ปัญญาของเราก้าวหน้าไปแล้ว เราเอาจิตของเรา เราจะแก้ไขจิตของเรา ทำลายกิเลสของเรา ถ้าทำลายกิเลสของเราตามความเป็นจริง มันจะเป็นทองคำแท้

ถ้าเราไม่สามารถทำลายกิเลสของเรา มันไปชุบทองขึ้นมา มันก็ตื่นเต้นใจ ว่าทองชุบทองชุบเป็นทองคำ เหมือนเลย เหมือนทองจริงเลย เพราะมันชุบทองมา เหมือนเลย แต่ข้างในเป็นตะกั่วนะ ถ้ามันเป็นตะกั่ว เวลาอารมณ์มันถอนออกมาไง เวลาใช้ปัญญาใคร่ครวญไปแล้ว มันปล่อยวาง ปล่อยวางเราเข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นจริง มีความประมาท มันจะเสื่อมลง เวลามันเสื่อมลง เวลาทองมันลอกออก มันจะเป็นตะกั่วไง มันจะมีความเสียใจ จะมีความทุกข์ใจ ความทุกข์ ความเสียใจ กิเลส กิเลสในหัวใจเรานั้นก็ฟูขึ้นมา จะทำอีก เราก็ต้องพยายาม

คนเวลาจิตเสื่อมนะ จิตมันเสื่อม การประพฤติปฏิบัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิบัติอยู่ ๖ ปี ทุ่มเททั้งชีวิตนะ ผู้ที่มีอำนาจาสนา การทำสิ่งใดจะเป็นคนจริง คนจริงทำจริง สิ่งใดที่ของจริง พยายามค้นคว้าอย่างนั้น จริงขนาดไหน ถ้ามันไม่ใช่ธรรม มันก็จริงขนาดไหนก็จริง ลงทุนไปเสียเปล่า ลงทุนเสียเปล่านะ เพราะลงทุนทำไปแล้วมันไม่ได้ผลไง มันก็เป็นสภาวะแบบนี้

จนมาค้นคว้าเองไง มาค้นคว้าเอง จนอัสวักขยญาณเกิดขึ้นไง สิ่งที่อัสวักขยญาณเกิดขึ้น นี่ของจริงไง จริงเพราะอะไร เพราะเหตุผลมันสมมูลกันไง สิ่งที่สมมูลเพราะสิ่งที่ว่ามรรคญาณมันเกิด มันเป็นเรื่องที่สัจจะความจริงอันนี้ มันละเอียดลึกซึ้งซับซ้อนในหัวใจ แล้วมันทำลายกิเลสขาดออกไป ทำลายกิเลสขาดออกไป อวิชชาดับหมด สิ่งนั้นเป็นความจริงไง

แต่ของเรา เราใช้ข่ายของปัญญา ใคร่ครวญเหมือนกัน แล้วมันปล่อยวางเฉยๆ นี่เพราะอะไรล่ะ เพราะอำนาจาสนาของเราไง ครูบาอาจารย์อยู่ ครูบาอาจารย์บอกต้องเข้าใจตรงนี้ไง จับสิ่ง

นี้ได้ ต้องซ้ำ เป็นทองชุบเดี่ยวมันก็ลอก ลอกแล้วเราก็จะมีความทุกข์ ความทุกข์เพราะว่าจิตมันเสื่อม จิตมันเสื่อมแล้ว เราจะก้าวเดินขึ้นมาอีก เราก็ต้องตั้งใจ ตั้งตรงนี้อีก พยายามค้นคว้าขึ้นมา สิ่งนี้มันเป็นปัจจัยตั้งนะ เวลาธรรมที่เกิดขึ้นก็เป็นปัจจัยตั้งกับความเป็นจริง เวลาทุกข์ เวลาเสื่อม เกิดขึ้น มันก็เป็นปัจจัยตั้งกับความทุกข์ของเรา

สิ่งที่ประพจน์ปฏิบัติ เมื่อไหร่หนอเราจะรู้ธรรม เมื่อไหร่หนอ เราจะเห็นตามความเป็นจริง มันจะเป็นเมื่อไหร่ นั่นมันเป็นเรื่องของมัน สิ่งที่เกิดผลของเราคือเหตุผลของเรา เราต้องสร้างพลังงานขึ้นมา คือ ทำความสงบของใจ สติ สมาธิ ปัญญาเป็นหลักเกณฑ์นะ หลักเกณฑ์เพราะ สติ สมาธิ แยกออกก็เป็นมรรค ๘

ถ้ามรรค ๘ เพียรชอบ งานชอบ เราก็ว่า ไปท่องจำมา เพียรชอบ งานชอบ กิเลสมันจะพาฟอกอีกแล้วนะ ทำไมเราเป็นอย่างนั้น เราก็เทียบเคียงไปนะ เราก็สมมุติหมด ความเพียรก็ชอบ ทุกอย่างก็ชอบ ชอบของกิเลส ไม่ชอบของธรรม

ถ้าชอบของธรรม เราไม่ต้องเข้าไปวิตกวิจารณ์ สิ่งที่เกิดวิจารณ์ มันมีจิตอำนาจของกิเลส เข้าไปวิตกวิจารณ์กับสิ่งนั้น วิตกวิจารณ์ขนาดไหนก็ทำให้เราท้อแท้ น้อยเนื้อต่ำใจนะ อำนาจวาสนาเรามีเท่านี้ ถึงที่สุดแล้วมันก็เลิกการประพจน์ปฏิบัติหรือถอย การประพจน์ปฏิบัติของเรา เริ่มต้นนี้มหาศาลเลย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาเปิดโลก ผู้ที่เห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเปิดโลก บรรดาเป็นพระโพธิสัตว์ บรรดาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามหาศาลเลย แล้วดำรงชีวิตไป ถึงที่สุดจะมีสักเท่าไรละ เพราะว่าถึงที่สุด ถ้าอำนาจวาสนาขนาดไหน มันก็เกิดตายๆ คนเกิดคนตายนะ มีอำนาจวาสนาขนาดไหนก็ทุกข์ทั้งนั้นแหละ ทุกข์ใจ แต่มันพอใจ สิ่งที่น่าพอใจนี้ เพราะความปรารถนาของใจ

แต่ขณะที่เราประพจน์ปฏิบัติ มันก็เกิดตายนะ เวลาธรรมเกิดขึ้นมาในหัวใจ อารมณ์เกิดขึ้นมาก็อารมณ์หนึ่ง เวลามันดับไปก็ตายไปอารมณ์หนึ่ง เกิดดับๆ ความคิดเกิดดับในหัวใจ เหมือนกับเซลล์ในร่างกายของมนุษย์เลย มันก็เกิดตายๆ ในร่างของมนุษย์ เวลาเราครบ เซลล์ที่มีอายุที่สุด คือ ๗ ปี เรา...ร่างกายของเรา มันเปลี่ยนแปลงเซลล์ เปลี่ยนแปลงทุกอย่างในร่างกายมาตลอดนะ แต่เราก็ว่าเป็นเราๆ ตลอดไป นี่เซลล์ของร่างกายนะ

แต่เรื่องของใจมันลึกลับมหัศจรรย์ขนาดนั้นอีก เพราะความคิดมหาศาลเลย เกิดตายๆ แต่
 ชาติรัฐไม่เคยตายสิ มนุษย์เรา ชาติ ๔ ยี่มของโลกเขามา สุดท้ายแล้วก็ต้องคืนสภาวะนั้นของเขา คืน
 นะ คืนโดยความจําแนก เพราะเราตายจากเขา แต่ถ้าเราวิปัสสนา มันจะคืนโดยกิเลสสลัดทิ้งนะ กาย
 ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย มันจะเห็นสภาวะตามความเป็นจริงนะ จิตนี้ปล่อยวางสภาวะความเป็นจริง
 อันนั้นได้นะ

ถ้าสภาวะความเป็นจริงอันนี้ มันเป็นสมบัติของใครละ มันถึงจะต้องเป็นปัจจัยตั้งใจ มัน
 ถึงต้องเป็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริงในการวิปัสสนาใจ ถ้าเราวิปัสสนา ปัญญาของเราเกิดขึ้น
 มันจะปล่อยวางขนาดไหน นั่นให้เป็นเรื่องปัจจุบันอันนั้น ขณะที่ปล่อยวางนั้น คือปัญญามัน
 ไคร่ครวญไป อันหนึ่งมันปล่อยวางขนาดไหน นั่นก็ปล่อยวางไป พอมันปล่อยวางจริงก็เป็น
 ทองชุบๆ อยู่อย่างนั้น

ทองชุบนะ ถ้าเราจะทำทองชุบ เราต้องทำให้เหมือนนะ เลียบแบบนะ ให้เหมือนทองคำที่
 เขาทำธุรกิจกัน ถ้าเราทำได้เหมือนขนาดนั้น เราจะขายเป็นสินค้า เราจะขายเป็นธุรกิจ เป็นการได้
 กำไรของเราขึ้นมา นั่นเป็นธุรกิจขึ้นมา นี่ก็เหมือนกัน ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 เราก็อ่ทำเหมือนๆ ทำความเหมือน ทองเหมือนกัน ทองชุบกับทองคำแท้ สร้อยทองคำ เขาจะ
 ชุบอย่างไร เขาจะทำอย่างไร นี่การทำอันนั้นเหมือนกัน

นี่ความเหมือน เหมือนเพราะว่าเราวิปัสสนาไป เห็นกายเหมือนกัน ปล่อยวางเหมือนกัน
 แต่ทำไมมันไม่เป็นทองคำละ ถ้าไม่เป็นทองคำ เราก็อ่ต้องพยายามไล่ ไล่ให้ตะกั่วมันออกไป ให้
 เป็นทองคำให้ได้ ถ้ามันไล่ตะกั่วออกไป ไล่ตะกั่ว ตะกั่ว คือ กิเลสใจ คือ ความยึดมั่นถือมั่นของใจ
 ใจมันยึดมั่นถือมั่น มันปล่อยวางขนาดไหน มันก็ชุกช่อนอยู่ในหัวใจใจ มันไม่ปล่อยวาง ไม่
 สมุจเฉทปหาน ถ้าสมุจเฉทปหาน โลกุตระธรรมจะเกิดอย่างนี้ ปัญญามันไม่ใช่ใคร่ครวญแล้ว มัน
 จะปล่อยไป มันจะเป็นไปได้แต่จิตปภาทิญญา จิตปภาทิญญา ปฏิบัติเร็ว รู้เร็ว สิ่งทีรู้เร็ว อยู่ทีอำนาจ
 วาสนา

สาวก-สาวกะ เวไนยสัตว์ต้องถูต้องไถ ต้องพยายามคันคว่ำของเรา ข่ายปัญญาจะออกก้าว
 กระจายออกขนาดไหน เราต้องกระจายออกแล้วคันคว่ำไป แล้วไม่ให้กิเลสมันพาฟอก ยึดมั่นถือ
 มั่นออกไปว่า เราผ่านขั้นตอนนั้นๆ นี่เป็นหลุมพรางทั้งนั้นนะ เป็นหลุมพรางชุดไว้ล่อเรา ถึงทีสุด
 แล้ว คนทีสิ้นกิเลส บ้าก็มากนะ สิ้นกิเลสแล้ว แล้วถึงทีสุดแล้ว หลุดออกไป หลุดเลยนะ คนทีสิ้น

กิเลสแล้วในครุบาอาจารย์ของเรา ในฝ่ายประพฤติปฏิบัติเรา ลึกไปมหาศาลเลย เพราะอะไร เพราะถึงที่สุดแล้วมันเสื่อมหมด กรรณฐานม้วนเสื่อ ม้วนเสื่อ คือ ม้วนเสื่อ ม้วนเก็บเลย ม้วนเสื่อ ม้วนกิเลสมันพาม้วน จนปัญญาญาณนั้น โคนกิเลสหุ้มห่อหมด

ถ้ากิเลสมันพาฟอก ใจโดนฟอกขนาดนั้นนะ ว่าเป็นธรรม ขณะที่ใจรุ่งเรือง ใจมีสัมมาสมาธิ ใจกดกิเลสไว้ได้ มันจะมีความรื่นเริง มีความมองอาจ กล่าวหาคุณนะ เวลามันเสื่อมลงๆ มันถึงกับม้วนเสื่อได้นะ ฉะนั้นเราถึงต้องมีปัญญาของเรา “เราจะต้องปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม” ครุบาอาจารย์เราพาประพฤติปฏิบัติโดยความเป็นจริงนะ โดยตามข้อเท็จ เท็จก็คือกิเลส ตัณหา มันสร้างภาพ สร้างความจริง ความหลอกลวงขึ้นมา จริง! จริง คือ สภาวะที่มันความเป็นจริง ถ้าสภาวะความเป็นจริง หัวใจจริง

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายิ่งจริงกว่าอีก ถ้าความเป็นจริงอันนี้ไฉน เพราะความจริงของเรา มันมีตัวตนของเรา เราพยายามค้นคว้า เราพยายามใคร่ครวญของเรา ข่ายของปัญญา แล้วความปล่อยวางของมัน เห็นความคิดความเป็นไป จักรมันเคลื่อนขนาดไหน ปล่อยวางขนาดไหน ซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ ในฝ่ายปฏิบัติ มันจะมีปัญญาอย่างนี้เกิดขึ้น มันเป็นปัญญาของผู้รู้นั้นนะ เวลาวิปัสสนาไปมันปล่อยวาง กิเลสมันเบาลงๆ ถึงที่สุดใจ ถึงที่สุด “กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์” ต้องเป็นสภาวะแบบนี้ สภาวะแบบนี้ คือ ผลใจ ผลของมันจะเป็นตามความเป็นจริง

ถ้าเราไม่ประพฤติปฏิบัติ ทุกคนเกิดมาต้องตายทั้งหมด ธาตุ ๔ ต้องคืนให้กับโลกนี้ไป เราขี้มธาตุ ๔ ขึ้นมานะ สภาวะกรรมนี้แปลกประหลาดมหัศจรรย์มาก ร่างกายสรีระของมนุษย์ เราเกิดมาจากไข่ของมารดา ไข่ฟองเดียวนะ มีสเปิร์มของพ่อเข้าไป จิตปฏิสนธิขึ้นมาอย่างนี้ แล้วออกมา เวลาคลอดออกมาเป็นร่างกายมนุษย์ อาหารกินจากสายสะดือของแม่ เรากินอาหารจากในร่างกายของแม่ เวลาเราออกมา เรากินอาหาร อาหารนี้ก็ธาตุ ๔ ดินทั้งนั้น ดิน น้ำ ลม ไฟ สิ่งที่ดิน น้ำ ลม ไฟ ธาตุ ๔ แล้วเราก็ได้ธาตุ ๔ เราขี้มจากโลกมา ขี้มจากโลกมาแต่เพราะมีกรรม

เราต้องเกิดมาจากไข่ของมารดา สิ่งี่ไข่ฟองเล็กๆ นี่แหละ ออกมาเป็นมนุษย์ ออกมาเป็นมนุษย์ สภาวะกรรมมันขับเคลื่อน เกิดในครรภ์ เกิดในโอปปาติกะ เกิดในน้ำคร่ำ ความเกิด ๔ อย่าง เกิดอยู่แต่ในสภาวะแบบนี้ เกิดแล้วเราได้อย่างนี้มา เราต้องตาย เราต้องคืนสภาวะแบบนี้ นี่คืนสภาวะแบบธรรมชาติ สิ่งี่สภาวะธรรมเป็นธรรมชาติ ถ้าเราพิจารณาโดยปัญญา สิ่งนี่เป็นธรรมชาติ ใคร่ครวญสิ่งนี้ไป แล้วมันก็สลด มันก็สังเวช ทุกคนเกิดมาก็มีทุกข์

มนุษย์ การประพฤติปฏิบัติจะทำลายเผ่าพันธุ์ จะทำให้ จะล้างโลก ไม่ต้องไปวิตกกังวล สิ่งนี้เป็นสัจจะความจริง โลกนี้เป็นอนิจจัง สภาวะโลกนี้เป็นอนิจจัง สภาวะของกิเลสนี้สิ มันสามารถชำระได้ ธรรมมันชำระโลกจากภายในได้ โลกนะ โลกนอก-โลกใน โลกของจิตปฏิสันธิ ยังมีอยู่ อวิชชายังมีอยู่ มันยังพาใจนี้ขับเคลื่อนไปตลอด ถ้าเราทำลายสิ่งนี้เข้ามา ทำลายสิ่งนี้ ความมหัศจรรย์ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถ้าเราประพฤติปฏิบัติธรรม เห็นสภาวะแบบนี้ เวลาเรากล่าวธรรมออกมา จะไม่ขัดกับพระไตรปิฎกแม้แต่เล็กน้อยเลย แม้แต่เล็กน้อยนะ เพราะธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นความจริงอยู่แล้ว แต่ขณะที่เรากิเลสพาฟอก เรามีตัวตนของเรา เรากล่าวธรรมออกมา มันจะไปขัดแย้งกับธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะเพราะอะไร เพราะเราพยายามยัดนะ เรายัดธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราพยายามยัดไว้ แล้วต้องให้ถูกต้องๆ แต่การตีความเข้าใจมันคลาดเคลื่อน พอคลาดเคลื่อนขนาดไหน กล่าวออกมากลับเป็นความผิดพลาดไป

แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เราประพฤติปฏิบัติให้เกิดจากความเป็นจริงของเรา มันจะมีวิธีการมีแง่มุมต่างๆ ที่จะแตกต่าง ความแตกต่างอย่างนั้นไม่สำคัญ ไม่สำคัญให้เราประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา ถ้ามันเป็นความจริง แต่เวลาเข้าถึงธรรมแล้วสิ นี่เหมือนกันไง เหมือนกัน

ขณะจิตที่มันพลิกนะ ขณะจิตที่มันความเป็นไปนะ จากปุณฺณ จากทองคำชุบที่มีกิเลส ตัณหาในตัวของมันเอง เวลามันทำลายขาดออกไป มันเป็นทองคำแท้นะ ทองคำแท้นี้ทนน้ำ ทนไฟ ทนทุกอย่าง เราจะเผาขนาดไหน มันมีแต่ความสกปรกของมันออกจากทองคำนั้น ยิ่งเผาขนาดไหน ทองคำยิ่งบริสุทธิ์ ความเป็นจริงเป็นแบบนั้น เรายังกล่าวธรรมขนาดไหน ธรรมยังบริสุทธิ์ ออกมาจากใจที่มันบริสุทธิ์ มันจะเป็นธรรมไปตลอดเลย สิ่งนี้มันเป็นธรรม

มันถึงว่า การประพฤติปฏิบัติมันถึงเป็นความจริงไป สิ่งที่การประพฤติปฏิบัติ ความจริงมันเป็นการจรจรโลงศาสนานะ ศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองในหัวใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ถ้าศาสนาเจริญรุ่งเรืองอย่างนี้ ไม่ใช่กิเลสพาฟอก มันเป็นธรรมขึ้นมาจากสัจจะความจริง ถ้าวิปัสสนาไปโดยช่วยของปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นจากจิตดวงนั้น ปัญญาเกิดขึ้นจากความเป็นไปของจิตดวงนั้น ถ้ามีสัมมาสมาธิ สังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง ถ้าเป็นทางโลก มีสติ มีปัญญายู่งทางโลกเป็นโลกียะ คิณขนาดไหน มันมีตัวตน

ถ้าเวลาเราศึกษาเล่าเรียน คนมีปัญหามากเป็นฝ่ายปกครอง ถ้าเป็นฝ่ายปกครอง คนมีปัญหา คนรู้มาก คนที่มีปัญหามาก แต่เก่ง ดีหรือชั่ว ถ้าคนมีความรู้มากเป็นคนชั่ว สิ่งที่เป็นคนชั่ว เขาจะต้องสร้างปัญหาไว้กับโลกนี้มหาศาลเลย เขาจะทำลายถึงกับยกประเทศนี้ให้ใครก็ได้เนะ แต่ถ้าพูดถึงเป็นคนดีเนะ เขาจะส่งเสริมประเทศนี้ให้เจริญรุ่งเรืองมหาศาลเลย เขาจะเป็นรัฐบาล เขาจะเป็นคนทำสิ่งประโยชน์ไว้กับโลก ความรู้เป็นอันหนึ่ง แต่คนดีหรือคนชั่วอีกต่างหากนะ

ถ้าความรู้ ศีลธรรม จริยธรรมอยู่ตรงนี้ไง แต่ถ้าคนมีปัญหามาก ปัญหาน้อย อยู่แต่อ่านาวาสนา ถ้าปัญหามากใคร่ครวญได้มาก ปัญญาได้มาก มันก็เป็นปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ สิ่งที่เป็นวิมุตติมันต้องย้อนกลับเข้าไป ทำสิ่งที่เป็นละเอียดใจ ไล่ตะกั่วขึ้นไปเป็นขั้นเป็นตอน สิ่งที่เป็นขั้นเป็นตอนนะ ถ้าหุบ ทองคำหุบขึ้นมา กิเลสอันละเอียดมันก็ยังพาหุบอยู่ข้างบนนี้

สิ่งที่พาหุบ คือ กิเลสมันพาทำ ถ้ากิเลสพาทำ มันก็ต้องมีปัญหา มีการใคร่ครวญ ตั้งสติให้ดี ความผิดพลาดมีทุกขั้นตอน การหลงใหล การติดในการประพฤติปฏิบัติมีทุกขั้นตอน เพราะกิเลสมันไม่ปล่อยให้เราพ้นไปจากอำนาจของมันหรอก พญามาร ขณะที่พระปฏิบัติจนสิ้นกิเลส มันพยายามยังค้นคว้าจะจนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มารเอย เธอมีแต่ความชั่วช้าลามก ลูกศิษย์ของเราประพฤติปฏิบัติโดยธรรม พ้นจากอำนาจของมาร แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังต้องเตือนสติมารนะ แล้วขณะที่เราประพฤติปฏิบัติ อวิชชา ปัจจยา สังขารา เจ้าวัฏจักรอยู่ในหัวใจของเรา เราสามารถชำระเห็นตามความเป็นจริง เราฆ่าแต่ลูกหลานของมันเข้ามานะ เรายังต้องเกิดต้องตาย พระโศคาบันยังเกิดอย่างมาอีก ๘ ชาติ หรือจะปฏิบัติในชาตินี้ขึ้นไป

ฉะนั้นเรามีอำนาจวาสนาขนาดที่ว่า ข่ายของปัญญามันเกิดมาอย่างนี้ มันจะเข้าใจตามความเป็นจริงเลยนะ ว่าปฏิบัติแล้วจากกรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นส่วนหนึ่ง ธรรมในการประพฤติปฏิบัติของเราเป็นส่วนหนึ่ง มันมีความมองจากลำหยาในหัวใจนั้น แล้วมันจะยกขึ้นวิปัสสนาเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป เพราะกิเลสอย่างละเอียดมันจะอยู่ในหัวใจของเราเนะ กิเลสอยู่อย่างละเอียด มันก็ให้ผลกับความทุกข์อันละเอียด

ขณะที่เราพิจารณาจนปล่อยวางตามความเป็นจริง เราจะเห็นความจริงของมัน กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ มันต่างอันต่างจริงอยู่ด้วยกันนะ หัวใจของปฤชณฟังธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่ากายไม่ใช่เรา เรารู้ รู้โดยสัญญา รู้โดยสัญญามันมีความถ่วง มี

ความสงสัย เพราะอะไร เพราะมีวิถีกิจจา สัตว์พตปรามาส เพราะอะไร เพราะมันไม่ขาดตามความเป็นจริงใจ

แต่เราเห็นกายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย ตามความเป็นจริง สักกายทิฐิหลุดออกไป วิถีกิจจา สัตว์พตปรามาส มันไม่มีในหัวใจ ถ้าไม่มีอยู่ในหัวใจ ความมองอาจ ความกล้าหาญ กายกับจิตมันจะแยกกันโดยข้อเท็จจริงนะ มันจะรวมกันอีกไม่ได้เลย มันจะเป็นสถานะที่จิตดวงนี้จะเสื่อม เวลาเราเจริญแล้วเสื่อมๆ เราก็ทุกข์ร้อนของเรา เจริญแล้วเสื่อมเพราะมันเป็นทองชุบ ขณะที่มันเป็นความจริง มันจะไม่เสื่อมอีกเลย ไม่เสื่อม มันจะสภาวะแบบนั้น เราประพฤติปฏิบัติต่อไป สิ่งนี้จะพื้นฐานรองรับนะ ฐานรองรับให้เราประพฤติปฏิบัติโดยที่ว่า อันนี้มันจะเป็นครู เป็นอาจารย์สอนเราไง สอนเราให้ทำความสงบของใจ

ถ้าเราไม่ทำความสงบของใจของเราขึ้นมา จนพลังงานตัวนี้มันมีอยู่ เราจะใช้ปัญญาของเราเป็นไปไม่ได้ ถ้าเราไม่มีปัญญาของเรา ปัญญาของเรามันเป็นปัญญาของพญามารร่วมอยู่ มีตัวตน มีความคิดของเราอยู่ มันจะเป็นความคิดในฝ่ายผูกมัดใจ ถ้าเป็นฝ่ายผูกมัดคณะ การประพฤติปฏิบัติมันจะเหมือนกับกิเลสพาฟอก ฟอกอย่างนี้ตลอดไป ถ้ามีตัวตนอยู่นะ แต่ถ้ามันมีกิเลสอยู่ มันก็ต้องทำเป็นสภาวะแบบนี้ ถึงมันจะเป็นความฟอก ฟอกขนาดไหน ให้มันมีสภาวะธรรมมากขึ้น

เพราะทางโลกเขาฟอกขนาดไหน มันก็เป็นสมมุติ มันสะอาดไปเป็นไปไม่ได้ เพราะมันเป็นสสาร มันเป็นความจริงอันหนึ่ง ผิดกฎหมาย ถูกกฎหมาย เพราะใจมันเป็นคนรู้หนึ่ง กระดาษเงินเผาทั้ง มันก็หมดไป แต่ฟอกให้มันถูกกฎหมายไป แต่กรรมมันอยู่ที่ใจใจ ใจต้องรับรู้

แต่การวิปัสสนาของเรา มันทำลายนามธรรมไป กิเลสเป็นนามธรรมนะ ว่ากิเลสๆ มันเป็นนามธรรม เราสร้างขึ้นมาให้เห็นเป็นรูปธรรมว่า สิ่งนี้เป็นกิเลส ความเคยใจ ความที่กิเลสมันพาให้เราคุ้นเคยกับสิ่งใด แล้วมันต้องปรารภสิ่งนั้น สิ่งนี้ทำให้มันตอกย้ำในการกระทำของเราขึ้นมา มโนกรรม ความคิด ความยึด ความมั่นอันนี้ทำให้กิเลสมันพองตัวขึ้นมา จนเป็นจริต เป็นนิสัย ชอบพอสิ่งใดก็ยึดมั่นถือมั่นสิ่งนั้น แต่ถ้าเรา ผินมันๆ เราผินกิเลสตลอด มันเป็นนามธรรมทั้งนั้น

ถึงบอกมันละเอียดอ่อนไป จนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท้อแท้ใจว่า จะสอนได้อย่างไรๆ แต่เวลาวัชระธรรมมา ประพฤติปฏิบัติมา สาวก-สาวกะ ก็รู้สึกตัวจนสัตว์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้สึกตัวจนสัตว์ไปมหาศาลเลย แล้วเรามีศรัทธา มีความเชื่อ องค์สมเด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้าก็จะพยายามขจัดสัตว์ รื้อสัตว์ เราตัวหนึ่ง สัตว์โลก คือ เราตัวหนึ่งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อยู่ในข่ายขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่จะดึงไป

ถ้าดึงไปได้ เราก็ต้องพยายามของเราไป พยายามของเรา พยายามขึ้นมาขนาดไหน สติสัมปชัญญะต้องมี งานการกระทำของงาน ขึ้นชื่อคำว่างาน ต้องมีการลงแรง งานของกาย งานของใจ ถ้ามีการลงแรง เราก็ทำของเราโดยสติสัมปชัญญะ เราพยายามทำของเราขึ้นมา สิ่งนี้เป็นงานที่จะพ้นจากการเกิดและการตายนะ งานของโลกทำขนาดไหน มันสมบัติของโลกนะ มโนกรรมเกิดขึ้น บุญกุศลทำให้ใจนี้ขับเคลื่อนไป แต่งานที่จะชำระล้างมันมหาศาลกว่านะ

ดูอย่างทางโลกเขาสี เวลาสิ่งแวดล้อมเสียไป จะพยายามฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมต้องลงทุนมหาศาลเลย แต่ถ้ามีการป้องกันอยู่ ทุนเขาไม่ต้องใช้มากขนาดที่ว่า ต้องสิ่งแวดล้อมเสียแล้วทำไป นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราเกิดเราตาย ตายไปแล้ว มันพาไป สิ่งนั้นมันยังมหาศาลเลย

แต่ถ้าเราลงทุนลงแรงป้องกันไว้ก่อน ป้องกันด้วยสติ ป้องกันด้วยความเพียรของเรา ป้องกันด้วยการประพฤติปฏิบัติของเรา ให้มีศรัทธาอยู่อย่างนี้ ไม่ให้มันไหลไปตามกิเลส ไม่ให้กิเลสพาเราไหลออกไป จนมีความท้อแท้ น้อยเนื้อต่ำใจ ไหลลงไปถึงที่สุด แล้วเวลาจะประพฤติปฏิบัติใหม่ ก็ต้องลงทุน ลงแรงขึ้นมาอีก

แต่ถ้าเราเริ่มต้นป้องกันไว้ มีสติสัมปชัญญะ งานของเรา เราป้องกันของเรา พยายามทำใจของเราให้อาหาญรื่นเรงในธรรมใจ รื่นเรงในธรรมนะ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ให้พระสวดสัมโพชฌงค์ สัมโพชฌงค์ เพราะต้องพึงธรรมให้มันรื่นเรงในหัวใจใจ รื่นเรง สิ่งนี้เป็นสภาวะ

เวลาครูบาอาจารย์เราสิ้นกิเลสไป เติบงาม หลวงปู่มั่นเจริญธรรมทุกวัน ตื่นขึ้นมาตั้งแต่ตี ๔ เติบงามจนกว่าออกบิณฑบาต วิหารธรรม

สิ่งที่เป็นวิหารธรรมยังทำให้ใจดวงนี้เป็นที่พัก ที่อาศัย ทำความเพียร เพียงแค่เครื่องอาศัย ให้จิตอาศัย ยังทำความเพียรมากกว่าเราเลย เราทำความเพียรจะฆ่ากิเลสยังน้อยเนื้อต่ำใจ ยังอ่อนแอกว่าผู้ที่เขาทำเป็นกิจกรรม เป็นวิหารธรรมในหัวใจนะ ทำความเพียรเป็นวิหารธรรม ให้อำนาจทำความเพียรเป็นฆ่ากิเลส มันยากตรงที่มีกิเลส ตอนที่กิเลสมันขับไล่ให้เป็นการฟอก เป็นการทำ

ให้...มันไม่เป็นธรรมตามความเป็นจริงใจ ความจริงไม่ใช่การฟอก มันเป็นวิชาการ มันเป็นความเห็น เป็นการประกอบสัมมาอาชีวะที่ทำงานเป็น

การทำงานเป็น คือ ข่ายของปัญญามันใคร่ครวญออกไป แล้วมันทำงานวิปัสสนา มันจะเห็นการวิปัสสนา มันมีเทคนิคของมันที่ว่า ไม่เต็มตัว ไม่เกร็ง เหมือนกับที่ว่าเราศึกษาปรีชาญาณ ศึกษาปรีชาญาณแล้วเราเกร็ง เราตึงตัว เราทำไปโดยให้กิเลสมันเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาอ้างอิง ถ้าอ้างอิงธรรม สภาวะแบบนั้นคือการฟอกใจ กิเลสพาฟอก กิเลสมันจะฟอกให้มันเป็นธรรมนะ มันเป็นไปได้ไม่ได้

แต่ถ้ามันเป็นการทำประพฤติกปฏิบัติขึ้นมาโดยสภาวะธรรม สภาวะธรรม คือ ภาวนามยปัญญาใจ ถ้าเป็นภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาของเรา สมาธิของเรา สติของเรา งานของเรา เพียรของเรา ทุกอย่างของเรา มันเป็นปัจจัยตั้งในหัวใจของเรา เราเป็นคนชำระกิเลส มันสะอาดขึ้นมาจากใจของเรา เราทำขึ้นมาของเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสาธุการนะ สาธุการกับผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ให้ธรรมเกิดขึ้นในหัวใจของผู้ที่ประพฤติกปฏิบัติ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ชี้หนทาง ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีชีวิตอยู่ก็ยังบอกว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่สามารถจะประพฤติกปฏิบัติแทนใคร จะเสกสรรปั้นขอให้ใครพ้นกิเลส มันเป็นไปได้ไม่ได้ใจ ถึงว่าสัจจะความจริง ต้องให้ใจดวงนั้นเป็นคนแก้กิเลสใจ เพราะใจดวงนั้นมันมีวิชา ใจดวงนั้นมีการพิช ใจดวงนั้นมีความทุกข์ ความร้อน ใจดวงนั้นถึงต้องแก้ใจดวงนั้น เพราะเรื่องของใจเป็นเรื่องนามธรรม เป็นเรื่องความมหัศจรรย์

สิ่งที่มหัศจรรย์นะ โลกเขารักษาร่างกาย เขามียา มีหมอ มีสิ่งต่างๆ เขาอาศัยกัน แต่ของเราเวลามีครูมีอาจารย์ก็เป็นการเทศนาว่าการ มันไม่ใช่ว่าเป็นการฉินยาเข้าไปในหัวใจ มันเป็นการเทศนาว่าการ เพียงแต่ว่ากิเลสมันจะปิดไส่ไหม ถ้ากิเลสมันปิดไส่ มันป้องกัน มันไม่ยอมรับนะ มันเข้าถึงใจไม่ได้

แต่ถ้ากิเลสมันสงบตัวลง เรามีศรัทธา เรามีความเชื่อ ถ้าเราเป็นคนเก่ง ถ้าเราเป็นคนดี เราก็ต้องมีความรู้ ความจริงของเราขึ้นมาสิ ทำไมเราต้องมาอยู่กับครูบาอาจารย์ล่ะ ทำไมครูบาอาจารย์ต้องสั่งสอนเราล่ะ เพราะสั่งสอนเรา เพราะเราไม่รู้จริงสิ ถ้าเราไม่รู้จริง เราก็ต้องเชื่อท่านสิ ถ้าเราเชื่อท่าน เราปฏิบัติธรรมตามท่านสิ ถ้ามันผิดพลาดขึ้นไป ท่านก็นั่งอยู่ พอดีจะแก้ไขเราอยู่

ถ้ามีศรัทธา มีความเชื่อ มันเปิดเข้ามา สิ่งที่มีศรัทธา มีความเชื่อ มันก็จะสะท้อนกิเลส ถ้ามันสะท้อนกิเลส การประพฤติปฏิบัติของเรามันก็จะก้าวเดินไป ถ้าความประพฤติปฏิบัติมันก้าวเดินไป มันก็เป็นความจริงของเราขึ้นมา การประพฤติปฏิบัติเป็นขึ้นมา มันจะเห็นการประพฤติปฏิบัติ

ผู้ใดไม่เห็นสภาวะตามความเป็นจริง ไม่เห็นตามความเป็นจริง พุทธมาขนาดไหน มันจะขัดแย้งกับธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทันทีเลย ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นความจริงอยู่แล้ว แต่ของเรามันกิเลสฟอก ฟอกธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วว่าจะเอาสิ่งนั้นเป็นสมบัติส่วนตัว สิ่งที่เป็นสมบัติส่วนตัว มันเป็นไปไม่ได้ เพราะมันไม่เป็นความจริง ถ้าไม่เป็นความจริง เราไม่เคยเห็นจริงสิ่งใด มันก็ไม่ใช่ความจริงกับใจของเราขึ้นมา แล้วมันก็ไม่สามารถชำระกิเลสของเราได้เลย

สิ่งที่มันเป็นความปล่อยวาง สิ่งที่เป็นความว่างเปล่านี้ มันเป็นทองชุบ มันชุบธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ มันเอากิเลสของมันทั้งตัวชุบธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วว่าเป็นธรรมของมัน มันกล่าวคู่ แล้วมันก็เป็นไป ถึงบอกว่า ต้องปรีชา ต้องเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาฟอกไว้ก่อน มาชุบไว้ก่อน มาเป็นไป กิเลสร้ายกาจมาก กิเลสทำให้การประพฤติปฏิบัติของเรา

ถ้าหากว่าเป็นปฏิบัติบูชา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาสิ่งนี้ถูกต้อง ปฏิบัติบูชา บุญกุศลส่วนหนึ่ง บุญกุศลนะ บุญส่วนบุญ บาปส่วนบาป บาป คือ ทุจริตตัดหาความทะยานอยาก ทุจริตค้นหา คือ เห็นว่าเป็นทองชุบ แล้วหลงว่าทองชุบเป็นทองจริงใจ หลงว่าทองชุบเป็นทองจริง มันก็ต้องคิดว่าสิ่งนี้เป็นธรรม ทุจริตมันจะมันเกิดเพราะอะไร เพราะกิเลสมันไม่ได้ยับไม่ได้ยอบ ไม่ได้ถลอกปอกเปื้อกไปจากใจเลย แม้แต่หนึ่งกำพร้า มันก็ไม่ได้สะท้อนหนึ่งกำพร้ามันเลย มันชุบขึ้นมา ทองนี้ไปชุบหนึ่งกำพร้ามัน ให้มันมีมานะ มีทุจริตขึ้นมาอีก กิเลสมันยังพองตัว ปฏิบัติบูชาได้บุญส่วนหนึ่ง แต่ทุจริตค้นหา ความทะยานอยาก ยึดมั่นถือมั่นในใจของตัวมันเป็นส่วนหนึ่งใจ

แล้วว่า ศาสนาเจริญๆ เจริญมันต้องเจริญในหัวใจของสัตว์โลก มันต้องเจริญตามความเป็นจริงของศาสนา เพราะศาสนานี้มีธรรมในหัวใจ ธรรมในหัวใจเป็นผู้ชี้แนะ ไม่เบียดเบียนตน ไม่มี

มโนกรรม กรรมไม่เกิด เพราะภวาสวะ คือ ภพของใจ จุติเกิด ภพของใจ ไม่ใช่ขันธ ภพของใจเลย
ภวาสวะ อนุสัยเกิดตรงนี้ไง

อนุสัยนะ ละเอียดอ่อนมากกว่ากิเลสตัณหา อนุสัยเป็นสภาวะแบบนั้น แล้วมันโดนทำลาย
ออกไป สิ่งนี้ไม่มีในใจดวงนั้น ถ้าไม่มีในใจดวงนั้น มันก็เป็นธรรมชาติความจริงในใจดวงนั้น ถ้าใจ
ดวงนั้นเกิดขึ้น ไม่มีมโนกรรม ไม่มีทัญญู ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ไม่มีสิ่งใดๆ ไม่มีลบลมคมใน ในใจดวง
นั้นเลย

เหมือนกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระอานนทนะ เวลาพระอานนทถามว่า
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วจะศึกษา
ธรรมกับใครไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกเลยนะ “อานนท ไม่มีกำมือในเรา” อริยสัจ
มรรคญาณ อริยสัจเกิดขึ้น เราวางธรรมไว้สมควรแก่ธรรมแล้ว ไม่มีเทคนิค ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ไม่มีสิ่ง
เคลือบอะไรจากในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย ไม่มีกำมือในเรา เราไม่ได้ปิด
ปกปิดสิ่งที่จริงไว้แม้แต่บัดเดียวเลย

แต่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเข้าไปเห็นตามความเป็นจริง ใจที่ทำลายภวาสวะ ทำลายภพ อนุสัย
มันก็ไม่มี สิ่งใดก็ไม่มี มันไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ไม่มีทัญญูมานะ ไม่มีตัณหาความทะยานอยาก ไม่มีสิ่งใด
ในหัวใจนั้นเลย ไม่มีกำมือ ไม่มีมโนกรรมไง

ถึงจะว่าศาสนาเจริญใจ เจริญจากใจดวงนั้น เจริญจากใจของสาวก-สาวกะ สาวก-สาวกะ ผู้
ที่ประพฤติปฏิบัติจะเข้าถึงธรรมอันนี้ไง ถึงให้มันเป็นธรรมตามความเป็นจริง ให้ศาสนา
เจริญรุ่งเรืองตามธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่ศาสนาเจริญรุ่งเรืองในกิเลส
ตัณหา ในความยึดมั่น ในการยึดมั่นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เหมือนกับการ
ฟอกเงินฟอกทองของโลกเขา นี่ฟอกกิเลส ฟอกจนตายกิเลสไม่สะเทือนแม้แต่บัดเดียว

แต่ถ้าประพฤติปฏิบัติตามครูอาจารย์ กิเลสจะตายจากใจ แล้วจะไม่มโนกรรมในใจดวง
นั้น สิ่งที่เหลืออยู่เป็นริยาทั้งหมด วิมุตติสุขเกิดจากใจดวงนั้น เอวัง